

LANDVETTER BY

Bondgårdar, byggnader och verksamheter vid Byvägen

Hur gammal är Landvetter by? När slog sig de första människorna ner här och började odla jorden och hålla boskap? Var det under yngre stenåldern eller under bronsåldern eller kanske under järnåldern? Vi vet inte. Fynd av sten- och flintredskap och en numera borttagen domarring mellan kyrkan och prästgården vittnar om att människor varit bofasta och verksamma i trakten under lång tid. När kristendomen infördes och socknar bildades - kanske på tusentalet - blev Landvetter by kyrkby och fick ge namn hela åt socknen; Landvetter socken.

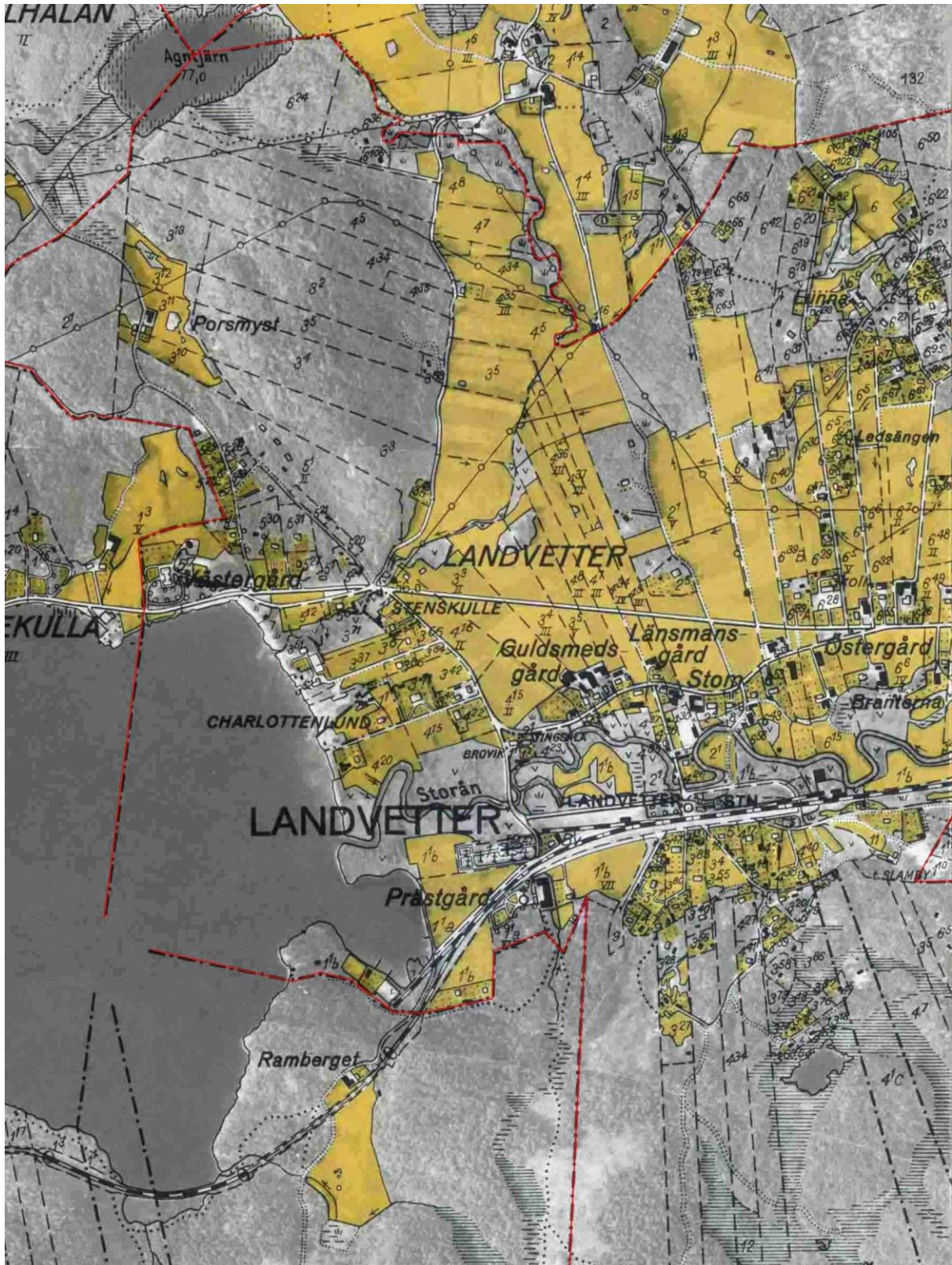
Under Gustav Vasas regeringstid på 1500-talet upprättades Jordeböcker, vilket var förteckningar över bondgårdarna i riket, deras storlek och deras förmåga att betala skatt. För Landvetter bys del nämns fem gårdar; Västergården, Länsmansgården, Guldsmedsgården, Stommen och Östergården.

Byborna livnärde sig av det som jordbruk och boskap kunde ge, och så har det varit under Landvetter bys långa historia från de första jordbrukarna i en långt avlägsen tid till de sista bönderna i 1950-talets sista år. Bondgårdarnas innehavare fortsatte med sin verksamhet fram till omkring 1960, då kommunen började ta en del av odlingsmarken i anspråk för byggande av bostadsområden och skolbyggnader.

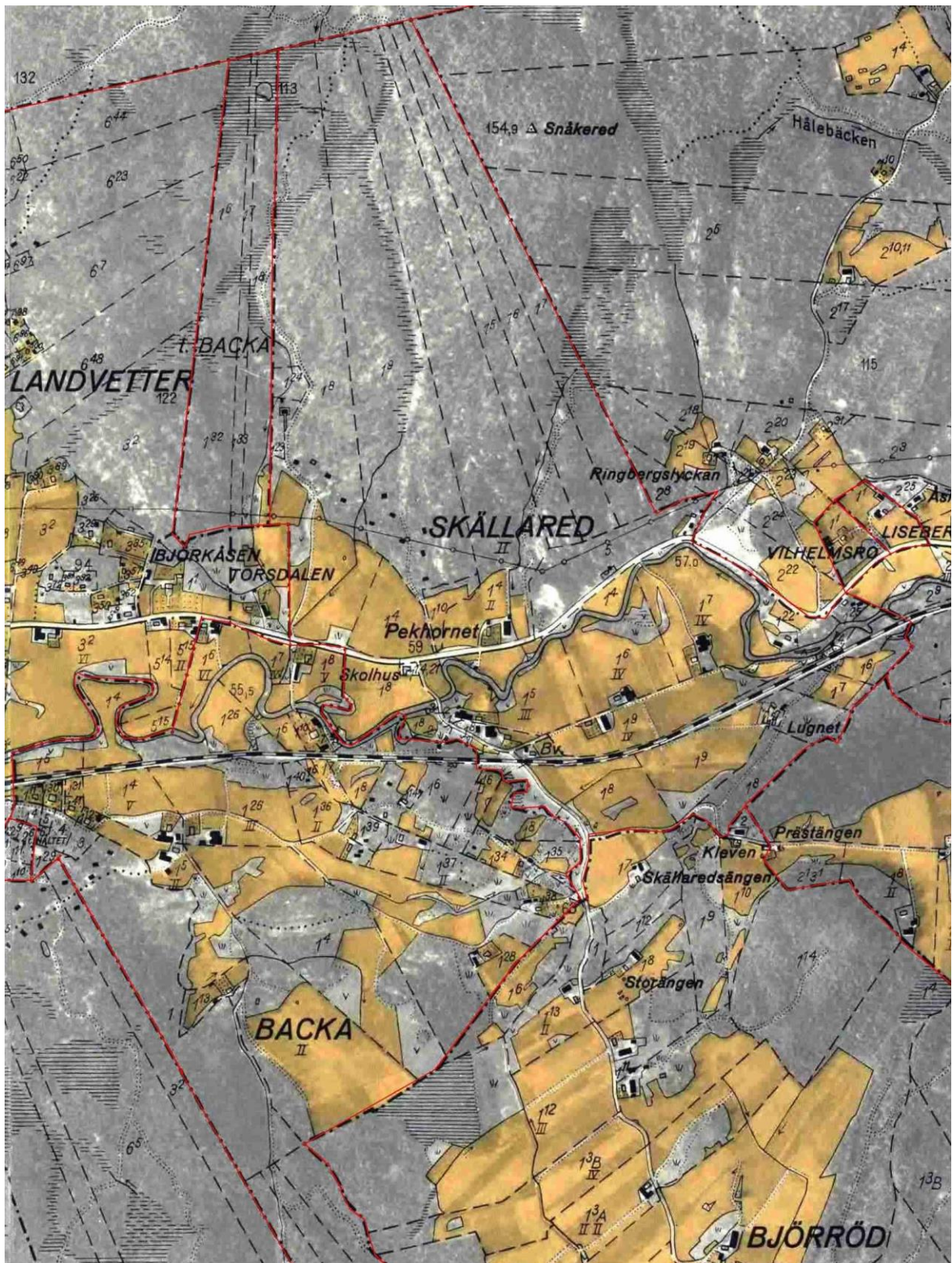
I denna skrift berättas kortfattat om bondgårdar och andra byggnader och verksamheter i Landvetter by under främst första hälften av nittonhundratalet fram till 1960. Skriften behandlar inte hela Landvetter by. Den beskriver främst de bondgårdar och byggnader som låg utmed Byvägen eller i dess närhet. Bondgårdarna var små familj jordbruk. I denna skrift benämns de med de namn som brukades under första hälften av nittonhundratalet. Gårdarnas odlingsmarker låg norr om Byvägen och Boråsvägen och gränsade i norr mot odlingsmarkerna i Salmereds by.

I den följande texten anges en ordningssiffra för varje beskriven gård eller byggnad. Motsvarande siffra återfinns på kartskisserna på följande sidor i skriften.

Landvetters Hembygdsförening

Karta över Landvetter by. Kartan är en del av en ekonomisk karta från 1935. Boråsvägen går tvärs över kartbilden. Byvägen grenar av från Boråsvägen vid namnet Stens Kulle och ansluter åter till Boråsvägen vid namnet Östergård. Byns bondgårdar ligger vid Byvägen. Odlingsmarkerna ligger norr om Byvägen och Boråsvägen. De gula områdena på kartan är öppna odlingsmarker.

Denna kartbild visar huvudsakligen byarna Skällared och Backa men även den östligaste delen av Landvetter by. Kartan är en del av en ekonomisk karta från 1935. Boråsvägen slingrar sig fram över kartans mittparti. De gula områdena på kartan är öppen odlingsmark.

KARTSKISS ÖVER VÄSTRA DELEN AV BYVÄGEN

Kartskissen grundar sig på en ekonomisk karta från 1935.

1. Nilssons

Familjen Nilssons hus var ett bostadshus utan anknytning till något jordbruk. Huset byggdes i mitten av 1930-talet av byggmästare Hjalmar Olsson, Landvetter. Huset hade sin tillfart direkt från Boråsvägen.

2. Falks

Familjen Falks hus var ett bostadshus utan anknytning till något jordbruk. Enligt uppgift bodde byggmästare Hjalmar Olssons son Gösta i huset en tid innan familjen Falk flyttade in. Huset hade sin tillfart direkt från Boråsvägen.

3. Bangolf

Under några år på 1950-talet fanns en bangolfbana vid Agnebro.

4. Lövstranden

Gården Lövstranden låg intill och söder om Boråsvägen strax väster om Agnebro. Gården ägdes av Familjen Albert och Alfrida Andreasson. Albert var kyrkvaktmästare. I Landvetter var han mera känd som "Krok-Albert".

5. Theodorssons bostadshus och garage

Theodorsson drev ett åkeriföretag. Garaget låg granne med familjens bostadshus. Enligt uppgift bodde familjen Ruth i bostadshuset en tid innan familjen Theodorsson köpte det. Bostadshuset sägs ursprungligen ha byggts och bebotts av familjen Albin Carlström. Inom familjen Carlström kallades huset för Stens Kulle.

6. Mjolk-Majas

I en liten byggnad något tiotal meter öster om sitt bostadshus sålde Mjolk-Maja, Elvira Andersson, mjölk. Mjölken levererades till affären i stora 50-liters kannor och mättes upp i kundernas egna kannor eller tillbringare. Mjölkförsäljningen upphörde när försäljning av lösmjolk inte längre tilläts och all mjölk måste saluföras förpackad och hållas i kyldiskar. När mjölkförsäljningen upphört sålde familjen Blomqvist under en tid blommor i den lilla affären.

7. Paul Anderssons

Privatbostad för familjen Edith och Paul Andersson, innehavare av Kortvaru-affären.

8. Landvetters konditori

Ivar George Karlsson lät uppföra byggnaden 1932. I byggnaden fanns Landvetters Konditori, oftast kallat Lindbergs konditori efter innehavaren. 1936 sålde Olof Lindberg konditoriet till Gunnar Börjesson och Adolf Olsson. De nya innehavarna moderniserade lokaler och utrustning. 1950 flyttades konditoriverksamheten till en nybyggd fastighet. Fru Ohlsén öppnade senare en damfrisering i de lediga lokalerna.

9. Andreassons

Byggnaden var ett flerfamiljs bostadshus utan anknytning till jordbruk.

10. Nya Konditoriet

Ägarna av Landvetters Konditori, Börjesson och Olsson, byggde en ny fastighet 1949-1950 och flyttade sin verksamhet dit. Verksamheten pågick till 1977 då konditoriet upphörde.

11. Brovik

Brovik uppfördes troligen på 1880-talet som privatbostad för Ida Pihlo, dotter till dåvarande innehavaren till Landvetters Gästgivargård. Ida Pihlo blev senare gift Thorin.

12. Rodiners

Bostadshus utan anknytning till jordbruk.

13. Tingshuset

Tingshus för Sävedals härad. Byggnaden uppfördes 1730 och ersatte då en äldre tingshusbyggnad från 1640-talet. Tingsförhandlingar hölls i Tingshuset fram till 1887 då verksamheten flyttades till Göteborg. Efter tingstiden kom byggnaden i privat ägo och var en tid privatbostad. Senare användes byggnaden för en mängd olika verksamheter. Byggnaden finns ännu kvar.

Bild från Brattåsberget. Vy mot söder. Närmast i bild ser vi till väster **1 Nilssons** hus, till höger **2 Falks** hus. Boråsvägen går snett över bilden. Till höger går Byvägen in mot Landvetter by. Till höger om Byvägen ser vi **8 Landvetters Konditori** och bortom det **10 Nya Konditoriet**. På Byvägens vänstra sida ser vi de båda husen **9 Andreassons** och **12 Rodiners**. Bild från 1950-talet.

Landvetters Hembygdsförening

Landvetter Gästgifvaregård.

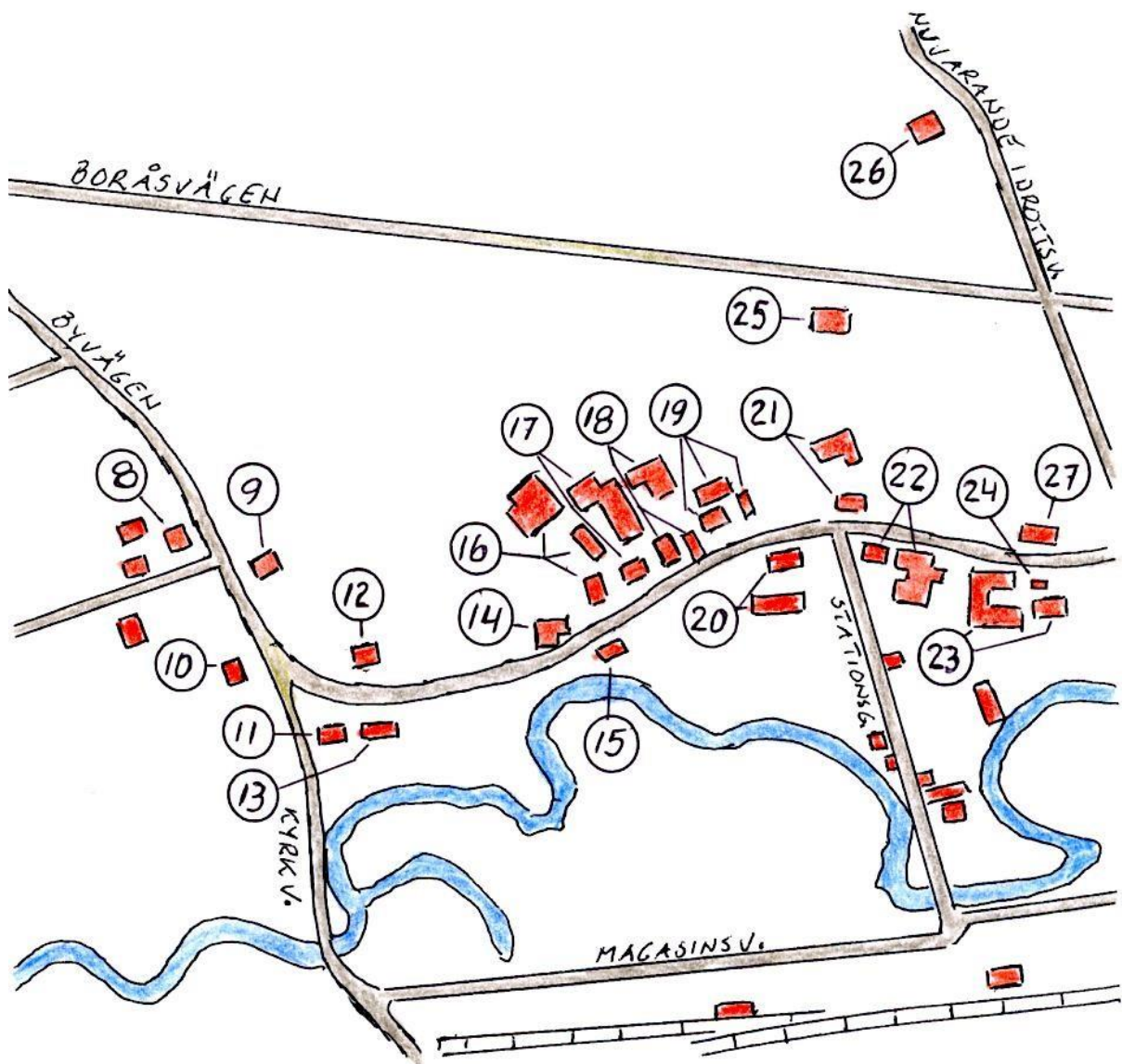

14 Gästgivargården. Byvägen i förgrunden. Vy mot väster. Gästgiveriet upphörde 1906 och skjutshållet, som var knutet till Gästgivargården, upphörde 1911. Bild från tidigt 1900-tal.

Foto mot öster från ett fönster i **14 Gästgivargårdens** övervåning. Gästgivargårdens huskropp skymtar till vänster och till höger skymtar en stallbyggnad som hörde till gästgivargården. Byggnaden till höger om Byvägen är **15 Kämpes**. Byggnaden i bakgrunden är **20 Lindéns**. Bild från tidigt 1900-tal.

KARTSKISS ÖVER MELLERSTA DELEN AV BYVÄGEN

Kartskissen grundar sig på en ekonomisk karta från 1935.

14. Gästgivargården

Gästgivargården låg där Bygården ligger idag. Gästgivargården har funnits sedan förra hälften av 1600-talet. Gästgivargården tillhandahöll kost och logi och var livligt besökt året runt, i synnerhet då tingsförhandlingar hölls i tingshuset. Till Gästgivargården var knutna skjutsbönder, som var skyldiga att ställa upp med häst och vagn när resande så önskade. Gästgiveriet lades ner 1906, skjutshållet 1911. Byggnaden revs på 1950-talet.

15. Kämpes

Huset byggdes ursprungligen som privatbostad. På 1930-talet drev familjen Kämpe ett kafé, vilket senare övertogs av Maja och Gullan Olsson. 1940 öppnade Elof Johansson mjölkaffär i byggnaden. Senare utökades verksamheten med kaféerörelse. Under en tid på 1930-talet fanns även ett skomakeri i byggnaden.

16. Kvistens

En av bondgårdarna i byn, närmaste granne till Gästgivargården. Varför gården kallades Kvistens är inte känt.

17. Erikes

En av bondgårdarna i byn. Gården brukades av syskonen Erik, Anna, Ida och Bengt. Gårdsnamnet Erikes kommer förmodligen från Erik, ett av syskonen.

18. Gunnes

En av bondgårdarna i byn. Gården brukades av syskonen Carl, Hildur, Sven och Ruth. De fyra syskonen tog familjenamnet Gunnesmark efter gårdsnamnet.

19. Pölses

En av bondgårdarna i byn. Gården brukades av Anna och Rickard Bengtsson. Varför gården kallades Pölses är inte känt. Från mitten av 1930-talet till slutet av 1940-talet drev Syster och Arne Svartholm frisersalong i en lokal i mangårdsbyggnaden.

20. Lindéns

Huset byggdes mot slutet av 1800-talet och inrymde en tid Welins bageri. I början av 1900-talet öppnade Hornvall en speceriaffär i huset. 1934 övertog Charles Lindén affären. Under en tid såldes förutom specerier även bensin, oljor, kol och koks. 1948 övertogs affären av Margit och Sven Johnsson.

21. Stavas

En av bondgårdarna i byn. Gården brukades av Matilda Gustava och Carl Johan Andersson. Efter makens bortgång 1915 övertog Matilda Gustava ansvaret och brukade gården med hjälp av söner. Matilda Gustava kallades oftast Stava och så kom också gården att kallas. Kommunen köpte gården 1960 och hyrde ut mangårdsbyggnaden till privatbostäder. Ladugården revs 1972 och mangårdsbyggnaden 1976.

22. Kärrs-Olas

En av bondgårdarna i byn. På 1870-talet köpte Johan Peter Olsson gården och brukade den tillsammans med hustrun Johanna Charlotta. 1898 övertog sonen Carl Olin Johansson och hans hustru Ida Valborg gården och drev den fram till 1940-talet då jordbruket lades ner. Gården övertogs senare av sonen Sten Johansson och hans hustru Helny. Gårdsnamnet Kärrs-Olas sägs ha sin grund i att en tidigare ägare kom från gården Kärret.

23. Fastes

Gården hette ursprungligen Stommen och var tidvis prästgård. Mot slutet av 1500-talet kallades gården Haraldsgården efter en åbo vid namn Harald, som då innehade gården. Namnet Haraldsgården har återkommit även senare. 1685 står gården upptagen i Jordeboken under namnet Stommen. År 1692 uppges Prästgården ligga strax söder om kyrkan, d.v.s. på sin nuvarande plats. Stommen har varit prästänkesäte och utlämnat på arrende. Under första delen av 1900-talet kallades gården Fastes efter Ernst Fast, som arrenderade gården från 1900 till 1940. Ernst Fast var son till prosten Johan Fredrik Fast och uppvuxen på Landvetter Prästgård. Ernst Fast var bland annat häradsdomare.

24. Pålssons charkuteri

Charkuteriet var inrymt i en liten byggnad helt nära Haraldsgårdens mangårdsbyggnad och tillhörde Ernst Fast. Fru Fast hade tidigare haft ett bageri och brödförsäljning i byggnaden. Senare öppnade Arthur och Enock Pålsson ett charkuteri i byggnaden. Verksamheten fortsatte sedan med olika ägare fram till början av 1960-talet.

25. Firma Jacobssons Åkeri & Bilstation

1924 startade Hilde Jacobsson företaget med en lastbil. Verksamheten utökades och vid 1930-talets slut fanns två lastbilar och en personbil i yrkesmässig trafik. 1939 uppfördes en ny fastighet vid Boråsvägen med garage för fem bilar i bottenvåningen och bostadslägenheter i övervåningen. Byggnaden revs vid mitten av 1970-talet när motorvägen byggdes.

26. Skansen

1925 byggde byggmästare Hjalmar Olsson en sommarstuga åt familjen Eric Ågren på den lilla bergkullen Skansen. Senare byggdes huset om till permanentbostad.

27. Bengtssons nya bageri

1954 flyttade Erik (Bengt) Bengtsson och hans hustru Elsie bagerirörelsen från huset vid Toes väg till ett nybyggt hus beläget vid Byvägen. Verksamheten fortsatte där fram till 1964.

Landvetters Hembygdsförening

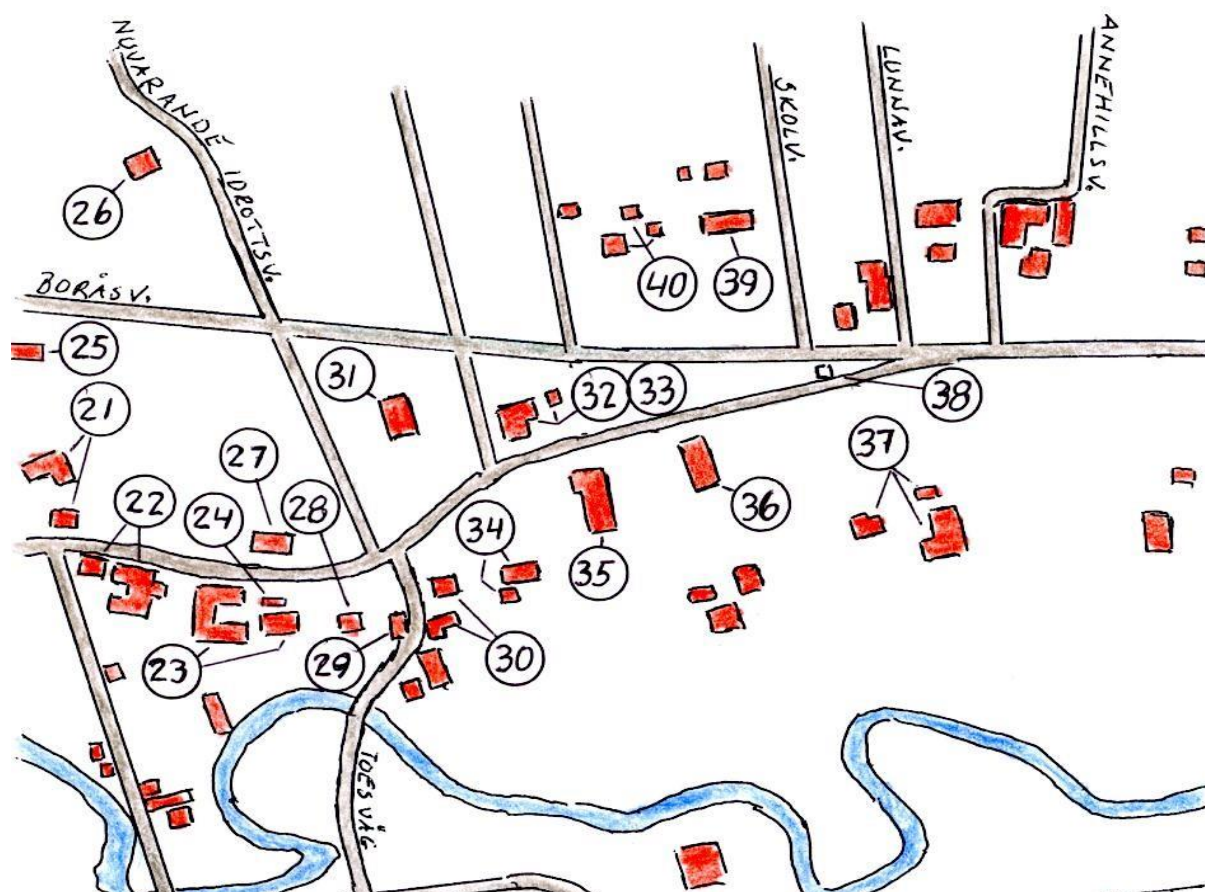

20 Lindéns lanthandel vid Byvägen. Den första lanthandeln i byggnaden öppnades i början av 1900-talet av Hornvall från Härryda. 1934 övertog Charles Lindén lanthandeln. 1948 övertogs affären av Margit och Sven Johnsson. Bild från tidigt 1900-tal.

21 Stavas. Foto från 1899. En grupp finklädde personer njuter av kvällssolen. Flaggan är hissad; kanske har det varit kalas i gården. Byvägen syns ner till höger.

KARSSKISS ÖVER BYVÄGEN ÖSTRA DELEN

Kartskissen grundar sig på en ekonomisk karta från 1935.

28. Telefonstation

Landvetter fick telefonstation i slutet av 1920-talet. Telefonstationen låg till en början i huset Mariannelund bredvid Gästhuset söder om järnvägsstationen. 1931 flyttades telefonstationen till huset mellan Haraldsgården och Bengtssons bageri. Huset byggdes 1921 och var i två våningar. Telefonstationen fanns i nedre våningen till höger i entrén. Telefonstationen var i bruk fram till den 25 september 1950 då den stängdes till följd av automatisering.

29. Bengtssons bageri, Bullemartins

Omkring 1920 kom systrarna Ester och Karin Svantesdotter från Vedum i Västergötland till Landvetter. De började arbeta i bageriet hos fru Fast i Haraldsgården. 1921 gifte Ester sig med Martin Bengtsson från Snåkered. De öppnade bageri i ett hus i backen vid Toes väg. Bageriet låg i källarvåningen och affären i bottenvåningen åt Byvägen. Så småningom övertog sonen Erik (Bengt) och hans hustru Elsie rörelsen. 1954 flyttades bageriet till ett nybyggt hus vid Byvägen.

30. Solbacken, Sahlmarks

Byggnaden uppfördes 1920-1922 som privatbostad av byggmästare Hjalmar Olsson. Under senare delen av 1920-talet köptes huset av Astrid och Sven Sahlmark. Till huset hörde en stor lillstuga. I västra delen av lillstugan fanns en liten affärslokal. Där öppnade Astrid Sahlmark en kortvaruaffär. I början av 1940-talet övertogs affären av Valborg Timell, som tidigare haft kortvaruaffär i Stationsgatan. 1947 övertog Edit och Paul Andersson affären och drev den fram till 1953 då de flyttade den till det gamla Tingshuset vid Byvägen.

31. Kommunalhuset

Landvetters kommunalhus byggdes 1939. Byggnaden inrymde sammanträdesrum för kommunalfullmäktige och lokaler för kommunalkontoret. Där fanns vidare lokaler för distriktssköterskan och expedition för polis samt arrestlokal. Byggnaden inrymde även ett kommunalt bad med en liten bassäng och bastu och där fanns också bostadslägenheter. Kommunalhuset revs 1974 när motorvägen byggdes.

32. Pehrssons speceriaffär

Paul Magnus Pehrsson kom till Landvetter 1910 och öppnade en speceriaffär i en lokal i den gamla, nedlagda Gästgivargården. 1922 flyttade Pehrsson rörelsen till en nyuppförd byggnad vid Byvägen. Byggnaden inrymde butikslokaler, lager och bostadslägenhet. Pehrsson drev rörelsen fram till sin död 1946. Efter Paul Pehrssons bortgång övertog Holger Westman rörelsen. 1948 ödelades byggnaden i en brand.

33. Konsum

Efter branden av Pehrssons affärsbyggnad 1948 lät Holger Westman uppföra en ny byggnad med butikslokaler och lager i bottenvåningen samt bostadslägenheter i övervåningen. Holger Westman drev affären fram till 1950, då Konsum övertog affär och byggnad. Huset revs 1974 när motorvägen anlades.

34. Lugnet

Lugnet avstyckades från Landvetter Östergård i slutet av 1800-talet. Det är inte känt när byggnaden uppfördes. På 1920-talet var Lugnet inrättat som vilohem med en fröken Askenstedt som föreståndare. Senare blev huset privatbostad.

35. Kinells handelsträdgård

Carl Gösta Kinell kom till Landvetter 1934. Han köpte mark i Östergården och anlade där en handelsträdgård. Verksamheten fortsatte fram till 1972 då handelsträdgården lades ner.

36. Carlströms handelsträdgård

1920 köpte Albin Carlström en gård i Landvetter av Karolina och Julius Andreasson, som slutat med jordbruk och som efter försäljningen flyttade till Skalmared. Samma år flyttade Dorothea och Albin Carlström från Stens Kulle till gården och anlade där en handelsträdgård. 1940 lät Carlströms bygga ett funkishus i två våningar. Carlströms drev handelsträdgården fram till 1945 då de sålde anläggningen och funkishuset till Dora och Arne Lundkvist. Lundkvists lät bygga ett nytt bostadshus i tegel 1951. När Lundkvists köpt handelsträdgården av Carlströms ändrades namnet till Lundkvists handelsträdgård.

37. Branta

En av bondgårdarna i byn. Branta är en hemmansdel avstyckad från Landvetter Östergård. Gården har varit i samma släkts ägo i fem generationer genom arv från far till son. Namnet Branta kommer av gårdens belägenhet invid en brant sluttning ner mot Mölndalsån.

38. Tappen

Bensinstationen Tappen låg vid Byvägens östra anslutning till Boråsvägen. Den första bensinstationen anlades på 1920-talet av Karl Andreasson. Senare övertog sonen Gunnar verksamheten.

39. Folkskolan

Den nya folkskolebyggnaden togs i bruk 1906 och ersatte den gamla skolan i Lunna, som blivit för liten och otidsenlig. Skolan byggdes för att kunna ta emot 64 elever. Byggnaden inrymde även en bostadslägenhet för läraren samt ett kommunalrum för kommunens angelägenheter. Vid en större ombyggnad 1930 utökades undervisningslokalerna, varvid bostadslägenheten togs bort. 1950 byggdes en skolbarrack med två lektionssalar intill skolbyggnaden.

40. Firma Eric Nyberg

Eric Nyberg kom till Landvetter 1925. Han kom närmast från Göteborg där han drivit en verkstadsrörelse. I Landvetter startade Eric Nyberg en cykel- och mekanisk verkstadsrörelse i Fasts ladugård bakom Pålssons charkuteri. 1938 flyttade Eric Nyberg sin rörelse till ett hus som han köpt av Ivar Jakobsson och byggde till ett garage. Eric Nyberg utförde alla slag av värme- och vatteninstallationer samt svetsningsarbeten. I verkstaden utfördes reparation av cyklar, och där förekom även försäljning av cyklar.

Landvetters Hembygdsförening

Gunnar Andreasson kliver ner i smörjgropen på **38 Tappen**. Närmaste byggnaden bortom Tappen är **33 Konsum**. Bild från omkring 1950.

Närmast i bild ligger **31 Kommunalhuset**. Därefter ligger **33 Konsum** och bortom det **38 Tappen**. Boråsvägen ligger till vänster och Byvägen till höger. Till höger om Byvägen ligger **35 Kinells** och **36 Carlströms** handelsträdgårdar. Bild från 1950-talet.

Landvetters Hembygdsförening

Linbanan för transport av torv från Lundsmossen till Landvetters järnvägsstation korsar här Byvägen. Ett skydd för nedfallande torv har satts upp över vägen. Bild från tidigt 1900 tal.

Från 1916 till 1919 fraktades torv på en smalspårig järnväg från Lundsmossen till en torvlada strax öster om Landvetters järnvägsstation. Här passerar ett tågsätt Byvägen ungefär där Toes väg ligger idag. Bild från 1916.